

*Blooms
Love with
each new Day*

Жіночі імена на мапі Вінниці

*Blooms
Love with
each new Day*

Частина II

Свою добродійну діяльність, активною працею на ниві просвітництва українська жінка утверджувала себе і свою націю. Громадянський подвиг українок у боротьбі за виживання української мови та народних традицій може бути прикладом для всіх жінок світу.

Ми продовжуємо цикл віртуальних бесід про життя, творчість, талант та випробовування Великих Українок, імена яких увічнені в назвах вулиць нашого міста. Сьогодні нашими героїнями будуть представниці світу літератури. Серед них Олена Пчілка, Марко Вовчок, Ольга Кобилянська, Леся Українка, Аріадна Стебельська. Це славетні жінки, які уславили своє життя непересічною творчістю, громадською діяльністю, внеском у культурне та суспільне життя усієї України. Вони, безперечно, сильні та харизматичні жінки, які у свій час творили історію. Наша розповідь вкотре нагадає про талановитих митців, які доклалися до творення нашої історії, внесли вагомий вклад в культуру, мистецтво, освіту, вони жили і творили заради майбутнього України.

Сподіваємось, наша розповідь стане цікавою всім, хто проявляє інтерес до історії рідного міста.

Олена Пчілка

Олена Пчілка належить до числа тих діячів, які невтомною працею в царині української культури зробили значний внесок до духовної скарбниці свого народу. На ниві письменства вона трудилася близько шістдесяти літ, випробувавши перо в усіх літературних жанрах: драми та комедії, повісті та оповідання, байки та ліричної поезії, епічної поеми й поетичних перекладів. Олена Пчілка зажила слави і в історії української журналістики, зокрема як мистецтвознавець, критик та популяризатор українського мистецтва. Її діяльність як фольклориста і етнографа є ще одним проявом самобутнього таланту. Відома вона і як педагог-просвітитель.

Олена Пчілка – це творчий псевдонім Ольги Петрівни Драгоманової, в одруженні Косач, аристократки з міста Гадяч, що на Полтавщині, рідної сестри славетного професора Михайла Драгоманова і дружини впливового юриста,

статського радника Петра Косача, матері шістьох дітей, серед яких і славнозвісна Леся Українка.

Олена Пчілка народилася 29 червня 1849 року. Походила із сім'ї небагатого дворянина Петра Драгоманова. Батько був високоосвіченою людиною, знав іноземні мови, передплачував книжки і журнали. Діти росли в атмосфері свободи й любові до всього українського. Початкову освіту отримала вдома. В 1866 році Ольга закінчила зразковий пансіон шляхетних дівчат у Києві, де здобула ґрунтовні знання з літератури, оволоділа німецькою і французькою мовами.

Ольга
Драгоманова,
1865 р.

Олена Пчілка,
1871 рік

В 1868 році Ольга вийшла заміж за Петра Косача – університетського приятеля свого брата Михайла Драгоманова. Подружжя незабаром виїхало до Новограда-Волинського, де після закінчення університету Косач одержав посаду голови з'їзду мирових посередників.

На Волині Ольга Петрівна займається вивченням народної творчості. Вона взагалі була закохана в етнографію: записувала пісні, обряди, народні звичаї. Найбільшу свою колекцію вона склала, мешкаючи з чоловіком і дітьми в Новоград-Волинському. Дослідження Пчілки «Українське селянське малювання на стінах» стало повноцінною науковою роботою.

Вона першою впорядкувала відомості про особливості і види наших розписів, узорів з 23 кольоровими замальовками писанок і вишивок. В 1876 році вийшла друком у Києві її книжка «Український народний орнамент», яка принесла Олені Пчілці славу першого в Україні знавця цього виду народного мистецтва.

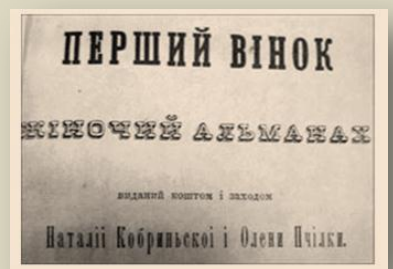

Водночас письменниця сама вбиралась у національні строї та спілкувалася виключно українською мовою. Олена Пчілка сміливо змінювала ошатні аристократичні сукні і пишні зачіски на народний український одяг з косою та вінком і так виходила не лише до гостей свого дому, а й в люди – у справах, на заходи, зустрічі, що в час русифікації і заборони усього українського було викликом. Крім того Пчілка знайомить широкий загал з народною музикою, українською вертепною драмою, мистецтвом українських кобзарів, народними казками, українськими колядками.

1880-90-і роки були часом розквіту літературної творчості Олени Пчілки. Вона працює над перекладами і виданням творів М. В. Гоголя; регулярно друкується в журналі «Зоря», пробує сили в драматургії: перша друкована п'єса-жарт на одну дію «Суджена – не огуджена!». В 1882 році в Києві виходить книжечка поетичних перекладів «Українським дітям».

В 1887 році видає підготовлений разом з подругою та письменницею Наталією Кобринською за активної підтримки Івана Франка феміністичний альманах «Перший вінок». Це давало можливість видатним жінкам того часу – письменницям, активісткам друкувати свої оповідання, маніфести, роздуми. В цьому альманасі Олена Пчілка публікувала й свої феміністичні твори: «Товаришки», «За правдою», «Світло добра і любові».

Значне місце в літературному доробку Олени Пчілки посідають переклади. Вона адаптувала українською твори Льва Толстого, Пушкіна, Лермонтова, Гоголя, Фета, Тютчева, Тургенєва, авторів античної та західноєвропейської літератури: Сафо, Овідія, Лонгфелло, Свіфта, Діккенса, Гете, Шиллера, Гейне, Гюго, Андерсена, Мопассана та інших. Саме тоді жінка взяла собі псевдонім **Олена Пчілка**. Він народився з того, що на Волині Ольгу називають Оленою, а чоловік, бачачи невтомну працю дружини, завжди говорив:

«Вона як тая пчїлка працює». До всього, жінка дуже любила пасїку. І не тому, що бджоли приносять користь – їй просто подобалося спостерїгати за комахами-трудївницями.

Олена Пчїлка і Петро Косач з дїтьми Оксаною, Ісидорою, Миколою в луцькому помешканні. 1890 рік

Наприкінці 1890-х Петро Антонович дістав службову посаду у Києві, і родина переїхала туди на постійне проживання. Олена Пчїлка вже доволі відома письменниця. Вона поринула у літературне життя столиці, брала активну участь у діяльності «Київського літературно-артистичного товариства». На відкритті пам'ятника Іванові Котляревському в Полтаві в 1903-му році виступила українською мовою попри царську заборону і ризик арешту. Вона була єдиною жінкою, яка увійшла і поїхала в складі делегації українських інтелігентів на перемовини до царського прем'єра добиватися скасування заборони друкувати книжки і викладати в школах українською.

З 1905 року Олена Пчїлка член редколегії, а з 1907 – редактор і видавець журналу «Рідний край». З 1908 року почав виходити додаток до «Рідного краю» – журнал для дітей «Молода Україна». Байки, казки, вірші, оповідання, що побачили світ становлять помітний внесок в українську дитячу літературу.

Після смерті доньки Лесі Українки Олена Пчїлка переїздить до Гадяча, туди ж переносить редакцію «Рідного краю» і «Молодої України».

За радянської влади, святкуючи день народження Тараса Шевченка в Гадяцькій гімназії, огорнула погруддя Кобзаря синьо-жовтим стягом, що викликало лютість місцевого комісара. В 1920-му Олену було заарештовано за «контрреволюційні» виступи. Після звільнення вона виїхала в Могилів-Подільський, а від 1924-го мешкала в Києві. Із 1925-го року Пчїлка – член-кореспондент

Олена Пчїлка і Леся Українка. Ялта, січень 1897 р.

Всеукраїнської академії наук, створеної після встановлення радянської влади. Працювала в різних наукових комісіях аж до смерті у 1930 році. Фактично, статус академіка і поважний вік врятував Олену Пчілку від репресії за антибільшовицькі погляди. Коли до неї, вже вісімдесятирічної, прийшли чекісти з ордером на арешт, то просто зжалилися і залишили вдома.

4 жовтня 1930 року Олена Пчілка померла на руках однієї з доньок. Саме ця донька – Ольга Косач-Кривинюк в роки війни вивезла і зберегла частину сімейного архіву за кордон. Завдячуючи цьому, ми зараз маємо змогу розглядати на вицвілих світлинах розумницю, модницю, красуню – видатну українку Олену Пчілку.

Марко Вовчок

Найкраще в її писаннях, то без сумніву її мова. При всій своїй простоті й популярності вона дуже багата лексиконом і незрівнянно мелодійна.

Іван Франко

Марія Олександрівна Вілінська (Марко Вовчок) – прозаїк (засновниця дитячої прози й багатьох жанрів в українській літературі), поетеса, перекладачка – такі стандартні описи й «титули» можна побачити на сторінках багатьох вітчизняних підручників, та вони ховають за собою майже цілий всесвіт: хитросплетіння людських доль і переживань, таємниці й легенди, нерозривно пов'язані з надзвичайно яскравою особистістю. Марко Вовчок – це чи не найзагадковіша постать своєї епохи, що була єдиною в той час жінкою-письменницею в українській літературі. Сучасники вважали її фатальною жінкою та приписували стосунки і з

П. Кулішем, і з І. Тургенєвим, і з М. Добролюбовим, і з О. Пассеком, і з Д. Писарєвим; а сама письменниця ніколи не спростовувала жодної плітки, по-філософськи ставлячись до цього: «Поки людина живе, біографія передчасна». Її обожнювали чоловіки та ненавиділи жінки. Одні захоплювалися нею, інші – зневажали й мстилися жінці за її магнетизм та талант. Олена Пчілка, наприклад, описує Марка Вовчка такими барвами в одному зі своїх листів: «нахабна кацапка, що вкрала українську личину, почесний вінець прекрасного українського автора». І тут варто згадати про походження письменниці та її надзвичайний хист до вивчення мов.

Марія Олександрівна Вілінська народилася 22 грудня 1833 року у маєтку Єкатерининське Єлецького повіту Орловської губернії у родині збіднілого дворянина, майора у відставці. Батько дівчини мав білоруське коріння, мати – походила з княжого роду Радзивілів. Вона володіла кількома мовами, зналася на музиці і дуже любила українські пісні. Саме вона стала першою вчителькою майбутньої письменниці.

На формування поглядів письменниці вплинуло тривале перебування в домі тітки в Орлі. Там збиралися на гостини відомі письменники та фольклористи. Там Марія познайомила з етнографом із України Опанасом Марковичем, який в Орлі відбував заслання за участь у діяльності Кирило-Мефодіївського товариства. Щоб покінчити з нестерпним життям у родички, Вілінська вийшла заміж за Марковича. Їй було всього 17.

Після весілля молоді перебралися до України. Упродовж 1851-1858 років вони жили у Чернігові, Києві, Немирові, але надовго не залишалися ніде: матеріальна скрута змушувала Марковича часто міняти посади й місця проживання. За цей час Марія досконало вивчила мову, життя, культуру та побут українців. На Вінниччині подружжя прожило майже три роки, поки Опанас Маркович працював учителем у гімназії. У цей час майбутня письменниця часто виїжджала у села і збирала фольклор. Російськомовна від народження, вона починає писати українською. Свої перші два оповідання українською мовою пересилає Пантелеймону

Кулішу у Петербург для розміщення у «Записках о Южной России». Кулішу надзвичайно сподобалися твори молодій письменниці, і вони починають листуватися. Саме Пантелеймон придумав письменниці псевдонім – **Марко Вовчок** (вовчок, як відлюдниця). Сама вона ненавиділа це ім'я, але саме так підписувала свої твори. У 1859 році в Петербурзі була видана збірка авторки «Народні оповідання». Літературний дебют одразу приносить славу молодій Марії Маркович.

Упродовж 1860-1866 років Марко Вовчок перебувала у Парижі. Її життя було скрутним, бо гонорарів за друкування творів у журналах ледь вистачало, щоб сплачувати маленьку кімнату на околиці міста. Щоб хоч якось поліпшити своє матеріальне становище, письменниця починає друкувати у французьких журналах деякі з «Народних оповідань», перекладених французькою. Оповідання сподобалися французьким читачам. Повість-казка Марка Вовчка «Маруся» видавалась у Франції 20 разів.

Після повернення з-за кордону, Марко Вовчок живе в Петербурзі, друкується у журналі «Отечественные записки», на чолі якого стояли М. Некрасов та М. Салтиков-Щедрін, видає журнал «Переводы лучших иностранных писателей», публікує свої оригінальні твори й переклади. Цей період життя Марка Вовчка був надзвичайно плідним.

Письменниця написала чимало романів російською: «Живая душа», «Записки причетника», «В глуши», а також повісті «Теплое гнездышко», «Сельская идиллия». Українську літературу Вовчок збагатила оповіданнями: «Козачка», «Одарка», «Горпина», «Ледащиця», «Два сини», «Чари», «Максим Гримач», «Данило Гурч»; повістями: «Інститутка», «Павло Чорнокрил», «Три долі»; казкою «Дев'ять братів і десята сестриця Галя» тощо.

За повість «Кармелюк» і оповідання «Два сини» Марко Вовчок зазнає переслідувань царської цензури. Це стало для письменниці тяжким ударом, тому вона їде з Петербурга

назавжди.

Останні тридцять років життя письменниці, після її одруження з М. Д. Лобачем-Жученком, минули переважно на Північному Кавказі, де в різних місцевостях служив її чоловік. Його часто переводили по службі, тому доводилося багато переїжджати. Це згубно позначилося на здоров'ї Марії Олександрівни. Лікарі діагностували у неї злоякісну пухлину мозку. Не допомагало нічого – ні краплі, ні ліки, ні ванни. Марія згасала на очах, схудла, змарніла, на обличчі з'явилися глибокі зморшки, лише руса коса залишилася без жодної сивини. Вона померла 10 серпня 1907 року, сидячи в садку, де й була похована під її улюбленою грушею, яку заповіла чоловікові.

Ольга Кобилянська

*Усі мої думки тобі,
народе вільний, і пісня серця,
музика душі тобі!*

Ольга Кобилянська

Ольга Кобилянська народилася 27 листопада 1863 р. в містечку Гура-Гумора на півдні Буковини в багатодітній родині. Батько – Юліан Кобилянський – походив зі шляхетного роду, мати – Марія Вернер – була німкенею. Заради свого чоловіка жінка вивчила українську й стала греко-католичкою. Своїх сімох дітей Марія виховувала у великій пошані до української мови та культури. Оля була четвертою дитиною і змалку знала окрім рідної мови ще й польську та материну німецьку.

У 1868 році Юліана Кобилянського переводять на службу в Сучаву і згодом родина Кобилянських переїздить до м. Кімполунга, що неподалік нового призначення. Там, серед розкішної природи, минули дитинство і юність Ольги. Там

вона відвідувала початкову школу, де навчання проводилося виключно німецькою, тому вдома вона приватно вдосконалювала українську. У школі мала Оля тягнулася до вчительки пані Міллер, яка зуміла прищепити дівчинці любов до літератури.

Маленька Ольга (ліворуч) з матір'ю та сестрою.

По завершенню Кобилянську віддали до дівочої школи, але провчилась вона там лише 4 роки, бо грошей на подальшу освіту в батька не було. Але Ольга не бажала долі тодішніх панянок, які тільки й уміли вишивати, трохи грати на фортепіано, бігло читали французькою й чекали, зрештою, на чоловіка.

У віці 13-14 років, дівчина починає пробувати себе в літературі – пише вірші, нариси, але поки ще німецькою. Захоплюється театром і залюбки грає в аматорських спектаклях. У 1880 році було написано перше німецькомовне оповідання «Гортенза, або Нарис з життя одної дівчини», у 1883 році – «Доля чи воля?».

У 1888 році Кобилянська почала писати німецькою мовою повість «Лорелай», яка в 1896 році була опублікована українською мовою під назвою «Царівна». Саме завдяки цій повісті з нею як письменницею знайомиться Леся Українка, яка прочитала рукопис й відтоді пильно стежила за її творами. Між письменницями зав'язалось тісне листування та дружні стосунки і навесні 1901 року Леся Українка гостювала у своєї подруги на Буковині.

**Ольга Кобилянська із
Лесею Українкою, 1901 рік.**

Через хворобливість матері та через молодших братів Ольги, які закінчували навчання, родина у 1891 році переїжджає до Чернівців, де Ольга Кобилянська житиме до самої смерті. Для письменниці почався новий період життя. Із приїздом до Чернівців – «серця Буковинської України» – для неї відкрився новий світ, широкий і багатий для творчої праці. Тут Кобилянська входить у коло прогресивної інтелігенції,

глибше знайомиться з українським літературним життям.

Родина Кобилянських, 1894 рік.

**Стоять: Олександр, Юліан,
Степан, Володимир.**

**Сидять: Максиміліан, Євгенія,
Марія (мати), Юліан (батько),
Ольга.**

У 1892 р. вона пише працю «Рівноправність жінок», того ж року виступає в журналі «Народ» із нарисом «Жіноча вистава в Чикаго». Наступного року письменниця бере участь у виданні альманаху «Наша доля», вміщуючи в ньому оглядову статтю про жіночий рух у країнах Європи.

Під впливом свого оточення – Наталії Кобринської, відомої у Галичині письменниці та громадської діячки, ініціаторки створення Товариства руських жінок, Софії Окуневської – першої української жінки лікаря в Австро-Угорщині, Августи Кохановської – художниці, яка ілюструвала деякі новели письменниці, художника Миколи Івасюка, Осипа Маковея – вчителя, одного з перших критиків і редакторів її творів вона почала писати рідною мовою.

**Фотопортрет Ольги Кобилянської.
Ймовірно – 1898 рік.**

Реалістичні й романтичні тенденції творчості Ольги Кобилянської своєрідно поєдналися в одному з найкращих творів – повісті «В неділю рано зілля копала».

Повість перекладена багатьма мовами, була інсценізована, з успіхом йшла на сцені.

У 1903 році Ольга зібралася вдруге поїхати до Києва — на ювілей Миколи Лисенка. Та важко захворіла мати, і вона змушена була залишитися вдома. Тяжка праця по господарству, а також простуда викликали хворобу в самої

Ольги: наприкінці 1903 року її розбив частковий параліч. І хоча лікування на німецьких та чеських курортах до певної міри знешкодили наслідки недуги, вона постійно хворіла, а коштів на систематичне лікування не вистачало.

Творчість Кобилянської 1920–1930-х роках, коли Буковина перебувала у складі Румунії, проходила у складних умовах. Українська мова і культура була об'єктом переслідувань, проте й тоді письменниця налагоджувала контакти з українською літературною молоддю журналу «Промінь», місячником «Нові шляхи», з видавництвом «Рух» (Харків), де протягом 1927 – 1929 рр. вийшли друком її твори в 9-ти томах.

З початком Великої Вітчизняної війни та подальшою окупацією території сучасної Чернівецької області румунська влада встановлює нагляд за Ольгою Кобилянською, готуючи судову розправу над нею за її агітаційні листи в радянській пресі.

Ольга Юліанівна пішла з життя на 79-му році, 21 березня 1942 року, та похована в родинному склепі на Руському кладовищі у м. Чернівці. Похоронна процесія була скромною та налічувала до 300 учасників, виголошувати промови було заборонено.

Леся Українка

Леся Українка – окраса і гордість української нації...

Наш патент на благородство перед Європою і світом...

Б. Степанишин

Одна із найвідоміших жінок України усіх часів, майбутня письменниця, перекладачка, діячка культури Леся

Українка (справжнє ім'я Лариса Петрівна Косач-Квітка) народилася 13 (25) лютого 1871 р. у Новоград-Волинському Волинської губернії. Про це було зроблено запис у метричній книзі міської Соборної Преображенської церкви.

Батько, дворянин та високоосвічений поміщик Петро Антонович Косач походив із гербового заможного українсько-козацького шляхетства. Правник за освітою, він добре знався на літературі та живописі.

Мати, дворянка Ольга Петрівна Косач (Драгоманова), з літературним псевдонімом Олена Пчілка, про яку розповідалося вище.

Вже в ранньому дитинстві в житті Лесі проявились дві важливі риси – її хвороби та її надзвичайні здібності.

Леся народилася дуже кволою і виглядала тендітною. В родині її любовно звали Зея, Зеїчка – за назвою сорту кукурудзи «зея японіка» (тонка, як стеблина), бо вона була тоненька і тендітна, як стебло кукурудзи. В 1880 році в неї виявились ознаки хронічної хвороби, яку довго не могли визначити. Виявилось, що це дуже прикра форма туберкульозу кісток (кокситу). В 1883 році Лесі було зроблено операцію на вражених кістках лівої руки, але дуже скоро з'ясувалось, що вражено також кістки правої ноги.

Болі в нозі, то стихаючи, то підсилюючись до нестерпних, переслідували Лесю аж до 1899 року, коли в Берліні їй було зроблено вдалу операцію. Одужавши після неї, Леся змогла нарешті ходити відносно вільно.

Леся Українка у волинському народному вбранні

Уже в ранньому дитинстві Леся виявила свої надзвичайні здібності (її сміливо можна назвати Wunderkind). У 4 роки дівчинка навчилася читати. У 5 – грала на роялі та написала власну музичну п'єсу і почала самостійно писати листи своєму дядькові Михайлу Драгоманову. У 6 років уже майстерно вишивала.

Свій перший вірш «Надія» Лариса Косач склала у 9 років під враженням від засудження тітки Єлі (Олени Косач, батькової сестри) та заслання її до Сибіру за участь у замаху на шефа жандармів. У 12 років переклала Гоголівські «Вечори на хуторі біля Диканьки». А вже в 13 років – вперше опублікувала свої поезії, взявши псевдонім «Леся Українка». Псевдо «Українка» запозичила від рідного дядька, Михайла Драгоманова, який підписувався «Українець». Вперше так підписала свої вірші у львівському часописі «Зоря», а через рік опублікувала першу поему «Русалка». У 19 років написала підручник для своєї сестри «Стародавня історія східних народів».

Леся дуже любила музику, мала до неї надзвичайний хист й навіть могла стати першою в Україні жінкою-композитором. Мала абсолютний слух та великі здібності до гри на фортепіано. Але хрест на музичній кар'єрі поставила хвороба – після чергового загострення у Лесі було видалено частину вражених хворобою кісток і дівчинка кілька місяців провела в гіпсі. Через ту саму хворобу Леся ніколи не мала змоги відвідувати школу й набиралася знань від матері, приватних вчителів та постійного читання книжок.

Також дівчина прекрасно малювала, зокрема й морські пейзажі, деякий час брала уроки у Київській рисувальній школі Олександра Мурашка. Її називали першою жінкою-мариністкою в українському мистецтві. На жаль, збереглася лише одна її картина олійними фарбами.

Леся мала прекрасні здібності до мов і сама про себе говорила, що, мабуть, немає такого звуку, якого вона не могла б виговорити. Отож, знала більше ніж десяток мов, серед них латину та давньогрецьку. Окрім рідної – української, вона вільно розмовляла французькою, німецькою, італійською, польською, болгарською і російською мовами, розуміла грузинську, а під час перебування в Єгипті почала вивчати іспанську мову. Блискуче знання мов відкривало перед дівчиною всі багатства європейських літератур, новинки яких вона мала змогу читати в оригіналах.

Леся Українка.
Одеса, 1888 р.

За сприяння Івана Франка на початку 1893 року у Львові виходить перша поетична збірка Лесі Українки – «На крилах

пісень». Серед вміщених у збірці творів виділяється вірш «Contra spem spero», що сприймається як кредо молодої письменниці, декларація її незнищенного оптимізму.

Через потребу у постійному лікуванні Леся Українка об'їздила всю Європу, довгий час жила в Італії та Єгипті, три роки прожила в Криму, в Ялті. Відвідала майже всі найкращі європейські театри, прекрасно розбиралася в європейському мистецтві, скрізь записувалася до найкращих бібліотек, цікавилась новинками літератури та науковими працями.

У 1899 році у Львові виходить її друга збірка поезій – «Думи і мрії», яка засвідчила безсумнівний злет творчості молодої поетеси. Після смерті близького друга Сергія Мержинського, в одну з найстрашніших ночей у стані невимовної туги створила вона драматичну поему «Одержима» (1901 р.). Пережита особиста драма позначилась на загостренні хвороби легень, і Леся Українка їде на Буковину, далі – Гуцульщину рятувати підірване здоров'я.

Основна тема творчості Лесі Українки – це національно-визвольна боротьба українського народу, упевненість у неминучій перемозі в цій боротьбі. Починаючи від ранніх творів до завершених в останній рік її життя, Леся Українка давала все нові й нові образи безкомпромісних борців за свободу проти тиранії усякого роду. І скрізь ми бачимо чітко окреслених позитивних героїв, уособлення мужності, чесності, відданості ідеалам.

В останнє десятиліття у творчості Лесі Українки переважає драматургія. За порівняно короткий час було написано понад двадцять драматичних творів. Визначним досягненням її драматургії є «Камінний господар». Це одна з найцікавіших версій легенди про Дон Жуана, до образу якого зверталось багато великих художників.

Останні роки Леся Українка жила в Грузії та Єгипті. Невблаганно прогресувала хвороба. Перемагаючи тяжкі страждання, знаходила силу працювати. На Кавказі вона все частіше згадувала волинське дитинство, перед нею поставали

картини задумливої поліської краси. Так виникла «Лісова пісня», яка була написана тяжкохворою поетесою за кілька днів.

Леся Українка упродовж усього життя цікавилася українським фольклором. Вона знала близько 500 народних пісень і сама була визначним носієм фольклору.

Твори, датовані останнім роком життя свідчать, що Лесею Українку не лишають роздуми про громадянські обов'язки митця, його творчий подвиг.

Славетна донька українського народу померла 1 серпня 1913 року в грузинському містечку Сурамі – виснажені хворобою, у неї відмовили нирки. Тіло її перевезли до Києва і поховали на Байковому кладовищі біля батька та брата Михайла. По собі Леся Українка залишила вражаючі поетичні поеми, прозові твори, понад 270 віршів, публіцистичні статті, а також неперевершені переклади світової класики.

Аріадна Стебельська

*«Україна буде там, де є
українці».*

Аріадна Стебельська

Серед сотні імен, прізвищ та біографій забутих українців та українок зачалося ім'я мисткині Аріадни Стебельської. Ця ясноока жінка, з таким унікальним ім'ям, народилася 23 серпня в 1919 році, в маленькому містечку Гнівани на Вінниччині. Вона походить із відомого роду Шумовських з

Волині. Це була непересічна українська родина, де панували національні традиції, патріотизм, меценатство, віра у самобутність свого народу та своєї держави. Батько мисткині — Арсен Шумовський — був інженером за фахом, будував локомотиви на залізниці. Але коли почалася Українська революція, став активним її учасником. Згадуючи свою родину і своє становлення Аріадна розповідала:

«Батько мій був мрійник, музика та філософ, а мама — маляр. Бабуся була піаністкою, людиною з XIX століття, родом із Ляховець, її називали Ляховецька — матушка. Дідуня — священик. Тато з мамою створили нам, дітям, Україну в хаті, хоч ми жили в корінній Польщі. Мама вчила нас читати, писати, знайомила нас від малку з найкращими творами української літератури. Тато сідав за фортепіано, грав нам і співав з нами українських пісень. Це родинне тепло, яке я мала дитиною у своїх батьків, дало нам силу вижити в дуже тяжкі часи війни та повоєнні злидні.

**Родина Стебельських у Самборі.
Серпень, 1939 р.**

Арсен Шумовський у 1917 році взяв участь в українізації 10-го армійського корпусу царської армії. Власне, щоб уникнути репресій, родина змушена була емігрувати до Кракова. Утікаючи від війни, вони змінили не одне мешкання. Після польських земель на родину чекала Німеччина, а потім і Канада (спершу Ванкувер, далі — Торонто), де Аріадна і знайшла свою «мистецьку свободу».

«Ми приїхали на чужину, щоб працювати для України. Ми там того робити не могли, бо нас би відразу вбили. Ми працювали тут...»

Аріадна Стебельська-Шумовська мала цікавий псевдонім Аріадна Шум, була поетесою, науковицею, журналісткою, мистецтвознавицею, створювала скульптури, писала картини.

Про свою творчість Аріадна казала: *«Мене тягнуло і образотворче мистецтво: малярство і скульптура, які я студіювала ще в Кракові, театр і все з ним зв'язане — декорації, драматургія, режисура, акторство, музика, балет... Також мене приваблювала чиста форма музики, поезія, творчість для дітей. Почала я писати вірші, маючи 8 літ; у 16 літ вже сама зшила збілочку, її зілюструвавши, дала батькам».*

Аріадна Стебельська здобуваючи освіту належала до студентських кіл багатьох університетів світу: Ягеллонського, Оттавського, Торонтського (де закінчила педагогічний відділ), а також Українського вільного університету, що в Мюнхені. Навчалася в Урбінському університеті імені Карло Бо та Краківській гімназії. Саме Краків познайомив Аріадну з її майбутнім чоловіком Богданом Стебельським.

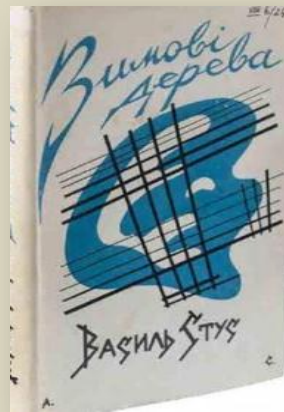
Аріадна є авторкою близько пів сотні скульптур за українськими мотивами, написала понад 400 наукових статей на літературні та мистецькі теми. Була членом Асоціації діячів української культури, Наукового товариства імені Тараса Шевченка, Української Співки Образотворчих Митців, головою Торонтського відділу Асоціації діячів української культури. Досліджувала творчість Тараса Шевченка, Лесі Українки.

У своїх скульптурах жінка вміло поєднувала основи українського народного мистецтва з сучасністю. Вона присвятила майже пів сотні скульптур визвольній боротьбі ОУН-УПА, Тарасові Шевченку, жертвам Голодомору, українському жіноцтву тощо. Найбільш відомі роботи – «Нескорена», яка представляє піднесену вгору голову жінки як символ нескореної українки-націоналістки в Україні, «Алла Горська – Руки, що дають добро», монументальне погруддя «Літописець Нестор», як символ-джерело нашої історії та символічна скульптура у бронзі «Материнство», де зображено сидячу постать жінки-селянки, яка пригортає дитячка на руках. Завжди головним її сюжетом була людина, людина у часі та подіях.

Серед творчого доробку А. Стебельської – десятки мистецтвознавчих та літературних статей, роботи з живопису, журналістські публікації. Не всім відомий той факт, що саме Аріадна Стебельська була авторкою передмови та ілюстрацій до першої збірки Василя Стуса «Зимові дерева», яку коштом діаспори видали в Бельгії 1970 року. Обкладинка цієї книги її авторства містить криптонім А. С., розділений обабіч основного малюнка.

Аріадна Стебельська, володіючи й журналістським хистом, працювала у редакції суспільно-політичного часопису «Гомін України». Діяльність у цьому тижневику мисткиня проводила разом зі своїм чоловіком, також живописцем, Богданом Стебельським. Також письменниця в Канаді викладала історію й теорію образотворчого мистецтва, художнє читання й сценічну гру, українську мову та літературу, французьку й німецьку мови.

Померла Аріадна Стебельська 6 червня 2002 року в Торонто. Професор-літературознавець Анатолій Подолинний повернув на батьківщину ім'я Аріадни Стебельської. Тридцять років тому він дізнався адресу пані Аріадни в Канаді. На його перший лист надійшла скромна й така зворушлива до сліз відповідь: *«...Я собі ніяк не уявляла, що на Вінниччині, на якій я побачила світ, хтось знає про моє існування. Як же ви дізналися про мою таку далеку істоту і про мою працю?..»*

На пошану Аріадни Стебельської у 90-річчя від її народження за ініціативи громадської організації Суспільна Служба України була видана збірка «Родина і Україна» – перше окреме видання в Україні, яке складає лише частину її значного за обсягом творчого набутку. А в березні 2020 року на Вінниччині відбувся просвітницький семінар, присвячений життю та діяльності Аріадни Стебельської.

«Україна буде там, де є українці»: такий життєвий девіз був у відомої українки, яка захищала українську ментальність та назавжди залишиться у національній історії.

Імена Великих Українок, заслуговують на повагу і визнання. Ось чому вінничани вшановують пам'ять про них, увіковічнивши їх іменами вулиці рідного міста.

Віддала Вінниця данину шани і всесвітньо відомим жіночим постаттям в площині культурно-мистецького життя України. Та про них наша наступна розповідь.

Джерела із фондів НТБ

Антипчук, Н. Часопис для дітей «Молода Україна» Олени Пчілки [Текст] / Н. Антипчук // Дивослово. – Київ: Редакція журналу, 2010. – № 6. – С. 39-43.

Богдан, С. Автопортрет «жінки з Косачівського роду» за її листами [Текст] / С. Богдан // Дивослово. – 2005. – № 2. – С. 64-68.

Брандис, Е. Марко Вовчок [Текст] / Е. Брандис. – Москва : Молодая гвардия, 1968. – 336 с. – (Жизнь замечательных людей).

Венгер, А. Творчість Ольги Кобилянської у контексті німецької літератури [Текст] / А. Венгер, С. Чернюк // Дивослово. – 2006. – С. 54-59.

Венгуренко, Н. Художній світ О. Кобилянської у контексті проблеми синтезу музики та живопису в українській літературі [Текст] // Київська старовина. – 2003. – С. 55-59.

Волошенюк, І. Марія й Опанас, проза і Парнас : спроба відвертого життєпису [Текст] / І. Волошенюк. – Вінниця : Балюк І., 2015. – 268 с.

Врублевська, В. В. Шарітка з Рунгу : біографічний роман про Ольгу Кобилянську [Текст] / В. В. Врублевська. – Київ: Академія, 2007. – 512 с.

Гуць, М. Маловідомі сторінки з життєпису Олени Пчілки: (Деякі архівні матеріали пов'язані з відкриттям пам'ятника Іванові Котляревському в Полтаві 1903 року) [Текст] / М. Гуць // Слово і час. – 2005. – № 10. – С. 58-66.

Дорогий скарб України : (До 185-річчя від дня народження Марка Вовчка (1833-1907) [Текст] // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2018. – № 4. – С. 87-100.

Дрофань, Л. А. Берегиня [Текст] / Л. А. Дрофань. — Київ : Вид-во «Молодь», 2004. — 207 с.

Зборовська, Н. «Наша пані» Леся Українка у тлумаченні Оксани Забужко (інтелектуальні парадокси культурного фемінізму) [Текст] / Н. Зборовська // Слово і час. — 2007. — № 9. — С. 69-73.

Зубрихіна, О. Композиційні особливості історичної повісті Марка Вовчка «Маруся» [Текст] / О. Зубрихіна // Слово і час. — 2018. — № 3. — С. 59-69.

Іскорко-Гнатенко, В. Сторінками київського життя Олени Пчілки (до 170-річчя від дня народження) [Текст] / В. Іскорко-Гнатенко // Слово і час. — 2019. — № 7. — С. 33-53.

Игнатова, А. Марко Вовчок : лики свободи [Текст] / А. Игнатова // Личности. — 2014. — № 7. — С. 26-44.

Камінчук, О. Художній світогляд та особливості поетики Лесі Українки [Текст] / О. Камінчук // Дивослово. — 2003. — №1. — С. 54-59.

Камінчук, О. Провісниця українського модернізму (Ольга Кобилянська [Текст] / О. Камінчук // Дивослово. — 2004. — № 5. — С. 36-39.

Костенко, А. І. Леся Українка [Текст] : художньо-документальна біографія / А. І. Костенко ; вид. друге, із змінами та допов. — Київ : Дніпро, 1985. — 393 с.

Кочерга, С. «Милая мама...»: емпатична інтерпретація епістолярного образу Олени Пчілки [Текст] / С. Кочерга // Слово і час. — Київ: Фенікс, 2019. — № 10. — С. 37-44.

Ломонос, Є. О. Вивчення творчості Лесі Українки [Текст] : Посібник для вчителів / Є. О. Ломонос. — Київ : Рад. Школа, 1987. — 208 с.

Павлишин, М. Авторство і авторитет: Ольга Кобилянська і канон [Текст] / М. Павлишин // Дивослово. — 2003. — № 4. — С.14-16.

Павлишин, М. «Мені не соромно отворити уста про мої чувства». Неопубліковані листи Ольги Кобилянської до Осипа Маковея [Текст] / М. Павлишин // Сучасність. — 2003. — № 2. — С.127-143.

Родина Косачів і Поділля [Текст] : літературно-краснознавче дослідження / Вінниц. обл. держ. адмін., ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва, Держ. архів Вінниц. Обл. — Вінниця : Державна картографічна фабрика, 2011. — 104 с.

Рева, Л. Незбагненна велич. Леся Українка в дослідженнях і критиці [Текст] / Л. Рева // Вісник Книжкової палати. – 2007. – № 7. – С. 41-44.

Тарасюк, Г. Т. Зоре моя вечірняя, або Пророк і Марія [Текст] : роман-версія / Г. Т. Тарасюк. – Нове видання. – Київ : Дніпро, 2015. – 424 с.

Тис, Ю. На світанку [Текст] = At dawn : біографічна повість з життя Марка Вовчка / Ю. Тис. – Чикаго : Вид-во Миколи Денисюка, 1961. – 404 с.

Українська берегиня: До 165-річчя від дня народження Олени Пчілки (1849-1930) [Текст] // Календар знаменних і пам'ятних дат. – Київ: Книжкова палата України, 2014. – № 3. – С. 49-60.

Хмелюк, М. Щоденникові записи Ольги Кобилянської як авторисунок письменниці [Текст] / М. Хмелюк // Слово і час. – 2011. – № 4. – С. 47-50.

Цимбал, Б. «Народні оповідання» Марка Вовчка : втрати, пошуки, знахідки [Текст] / Б. Цимбал // Слово і час. – 2014. – № 1. – С. 90-97.

Використані електронні джерела

180 років від дня народження Марко Вовчок [Електронний ресурс] // Посольство України в Республіці Сербія : вебсайт. – Режим доступу: <https://bit.ly/3x8Zd57>, вільний. – Дата перегляду: 14.09.21. – Назва з екрана.

1849 – народилася Олена Пчілка, письменниця [Електронний ресурс] // Український інститут національної пам'яті : вебсайт. – Режим доступу: <https://bit.ly/3HF7P8x>, вільний. – Дата перегляду: 25.02.21. – Назва з екрану.

1871 – народилася Леся Українка, поетеса [Електронний ресурс] // Український інститут національної пам'яті : вебсайт. – Режим доступу: <https://bit.ly/2ZlCqX9>, вільний. – Дата перегляду: 22.09.21. – Назва з екрана.

Агеєва, Віра Як Олена Пчілка ввела моду на вишиванки і українську мову [Електронний ресурс] / В. Агеєва // BBC NEWS / Україна : вебсайт. – Режим доступу: <https://bbc.in/3HIzTrk>, вільний. – Дата перегляду: 25.02.21. – Назва з екрану.

Жарких, М. І. Біографія [Електронний ресурс] / М. І. Жарких // Леся Українка. Енциклопедія життя і творчості : вебсайт. – Режим

доступу: <https://www.l-ukrainka.name/uk/Biography.html>, вільний.
– Дата перегляду: 22.09.21. – Назва з екрана.

Леся Українка – Лариса Петрівна Косач – Біографія [Електронний ресурс] // Віртуальна читальня української літератури для студентів, вчителів, учнів та батьків : вебсайт. – Режим доступу: <https://ukrlit.net/biography/ukrainka.html>, вільний. – Дата перегляду: 20.09.21. – Назва з екрана.

Марко Вовчок – українська Жорж Санд та «мовчазне божество» [Електронний ресурс] // Український інтерес : вебсайт. – Режим доступу: <https://bit.ly/3loF5gx>, вільний. – Дата перегляду: 14.09.21. – Назва з екрана.

На Вінниччині відбувся просвітницький семінар, присвячений життю та діяльності Аріадни Стебельської [Електронний ресурс] // ВІКІНОВИНИ : вебсайт. – Режим доступу: <https://cutt.ly/hUbLUK3>, вільний. – Дата перегляду: 14.09.21. – Назва з екрана.

Олена Пчілка: 10 цікавих фактів про маму Лесі Українки [Електронний ресурс] / Українки : вебсайт. – Режим доступу: <https://bit.ly/3r81xbz>, вільний. – Дата перегляду: 18.11.21. – Назва з екрану.

Ольга Кобилянська – Біографія [Електронний ресурс] // Українська література : вебсайт. – Режим доступу: <https://bit.ly/3nRo4ED>. – Дата перегляду: 20.09.21. – Назва з екрана.

Пушкар, Наталія Чому вона звалася Пчілкою [Електронний ресурс] / Н. Пушкар // Голос України : вебсайт. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/319472>, вільний. – Дата перегляду: 25.02.21. – Назва з екрану.

Шевелева, Мар'яна Олена Пчілка – аристократка української літератури [Електронний ресурс] / М. Шевелева // Український інтерес : вебсайт. – Режим доступу: <https://bit.ly/3HT4QcA>, вільний. – Дата перегляду: 20.09.21. – Назва з екрана.

Шуткевич, Олеся Повернути великі імена в малі міста [Електронний ресурс] / О. Шуткевич // День : вебсайт. – Режим доступу: <https://bit.ly/3oVQokw>, вільний. – Дата перегляду: 14.09.21. – Назва з екрана.

Шум Аріадна (Аріадна) [Електронний ресурс] // Українці в світі : вебсайт. – Режим доступу: <https://bit.ly/3xynZMg>, вільний. – Дата перегляду: 14.09.21. – Назва з екрана.

Дякуємо за увагу!

*Матеріал зби́рала й впо́рядкувала
Васюта С. О.,
провідний бібліотекар
відділу обслуговування навчальною
літературою
науково-технічна бібліотека
Вінницького національного технічного
університету*

library@vntu.edu.ua

Вінниця 2021

